

Článek ministra zahraničí Ruska Sergeje Lavrova, otištěný v novinách NG-Dipkurýr dne 15. září 2008

Proto se nevyhneme základnímu tématu – Rusko a Západ. V podstatě jsme na sobě zažili všechny evropské tragédie XX. století, když tón v evropské politice udávala západní část kontinentu. Nyní po skončení studené války jsou v Euroatlantice možná opravdu kolektivní rozhodnutí, které nejsou myslitelná bez rovnoprávné účasti Ruska.

Rusko se vrátilo na světovou arénu jako odpovědný stát, který se dokáže postavit za své občany. Pokud se někdo v tomto ohledu mýlil, pak naše rozhodné akce směřující k přinucení Gruzie k míru a k okolnostmi vynucenému uznání nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie musely takové pochybnosti rozptýlit.

Svou odpovědí na gruzínskou agresi nastolilo Rusko standard reagování, který je v plném souladu s existujícím mezinárodním právem, včetně práva na sebeobranu podle čl. 51 Stanov OSN a našich konkrétních závazků vztahujících se k urovnání tohoto konfliktu. Postup Ruska ve věci přinucení Gruzie k míru se stal příkladem umírněnosti, jelikož si nekladl jiné cíle, kromě těch, které si vyžádala potřeba zajištění účinných záruk před opakováním gruzínské agrese proti Jižní Osetii a Abcházii.

Bohužel, neukázala se na patřičné výši mnohostranná diplomacie, stejně jako rusko-americká součinnost, sledující varování Gruzie před sebevražedným dobrodružstvím.

Vojenská pomoc se neprojevila jako dostatečný nástroj vlivu USA na vládu Saakašviliho. Spíše povzbuzovala nezodpovědný a nepředvídatelný režim v jeho dobrodružném počínání. Příznak Velké hry se znovu toulá Kavkazem. Jestliže USA a jeho spojenci konec konců zvolí nikoliv své národní zájmy, nikoliv zájmy gruzínského lidu, nýbrž režim Saakašviliho, který se „ničemu nenaučil“, bude to chyba skutečně historického rozsahu.

V situaci vyvolané pokusem Tbilisi rozhodnout konflikt za použití hrubé vojenské síly, se jako v zrcadle odráží všechny negativní momenty probíhající etapy vývoje mezinárodních vztahů, na nebezpečí jejich podcenění Rusko nejednou upozorňovalo, mimo jiné ve vystoupení Vladimira Putina v Mnichově a v berlínském projevu Dmitrije Medveděva. Patří k nim i

jednostranná reakce, jako protipól mnohostranné diplomacie, i sázka na sílu oproti snaze o mírové urovnání konfliktů, i složitá dialektika takových zásad, jako je územní celistvost a právo národů na sebeurčení.

Události posledních týdnů poskytují rovněž bohatý ilustrační materiál o tom, zda je možné přehrát znovu reálnou válku, která byla prohrána na bojišti, ve virtuální realitě informačního prostoru. Je to ještě i otázka morálního základu mezinárodních vztahů, toho, že normy morálky nejsou abstraktními pojmy ve světové politice. Co je důležitější – pravda, nebo schopnost hezky zalhat z obrazovky televizoru a každou hodinu vysílat lež po celém světě?

Veškerý vývoj událostí po 8. srpnu potvrzuje správnost analýzy obsažené ve vystoupení Dmitrije Medveděva na poradě velvyslanců a stálých diplomatických představitelů dne 15. července tohoto roku. Mimo jiné poukázal na skutečnost, že svět poté co se rozloučil se studenou válkou nemůže stále najít novou rovnováhu. Že konfliktní potenciál ve světě, včetně oblastí poblíž ruských hranic, je dost vysoký. Že zesiluje tendence k používání silových metod, i když tyto pokaždé demonstrují svoji neúčinnost. Sáhá se k politickým provokacím, nejrůznějším „revolucím“, cynické praxi dvojího metru. A není zřejmě náhoda, že do záležitostí jiných států stále častěji zasahují ti, jimž se ne dost dobře daří ve vlastním domě.

Pro náš prostor SNS není „šachovnici“, na níž se rozehrávají geopolitické partie. Je to společný civilizační areál pro všechny zde žijící národy uchovávající naše historické a duchovní dědictví. Naše zeměpisné postavení a ekonomická vzájemná závislost poskytují všem zemím Společenství citelné konkurenční výhody. A integrační imperativy globalizace zde dávají o sobě znát ne méně, nežli v jiných regionech zeměkoule. Hlavní je, aby nikdo nepřekážel tím, že vytváří umělé překážky podmíněné svými egoistickými zájmy.

Jakkoliv by nás neprovokovali, budeme i nadále zachovávat klid a střízlivě vše hodnotit, pevně, avšak nekonfrontačně hájit své zájmy a principy.

Někomu se zachtělo „rozmrázit“ zmrazené konflikty. Nyní můžeme posuzovat výsledky. Něco zlého pro něco dobrého. Nynější vyjasněnost je lepší než jakákoliv neurčitost a dvojsmyslnost. Musí být pochopeno, že Jižní Osetie a Abcházie usilovali nikoliv o nezávislost jako takovou, ale o nezávislost na té Gruzii, v jejímž vedení, nevím proč, měla stále navrch šovinistická tendence vůči etnickým menšinám.

Není možné zapomínat, že díky ruskému mírotvornému úsilí v Jižní Osetii a Abcházii užívala Gruzie celých 15 let mírové plody. A největším krachem všech gruzínských vlád je jejich neschopnost vytěžit z toho výhodu v zájmu vlastní země, vlastního lidu. Zahraničním patronům Saakašviliho by bylo vhodné položit si stejné otázky, které předkládají opoziční síly uvnitř Gruzie.

Pro nás je uznání nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie diktováno ve stejné míře právními, morálními a také pragmatickými důvody především s ohledem na zajištění bezpečnosti jejich národů.

Nemůžeme si více dovolit, jak jsme dělali poslední léta, jenom čekat až znovu začne blitzkrieg Tbilisi proti Jižní Osetii nebo Abcházii. Jakkoliv rychle nereagovali naši vojáci po útoku na Cchinvali 8. srpna, stejně se nepodařilo zabránit stovkám obětem z řad civilního obyvatelstva a mírotvůrců, nemluvě o našich ztrátách v průběhu krvavých bojů při vytlačování gruzínských vojsk z území Jižní Osetie. To, jak se vyvíjely události – tentokrát v předstihu – v Abcházii, jenom potvrzuje, nakolik je tento závěr oprávněný. Rozumí se, pokud se jako priorita berou životy a zájmy lidí.

Když nám neustále omílají frázi o „demokratické vládě Gruzie“, znamená to snad, že je demokratické vládě odpustitelné postupovat obdobným způsobem proti civilnímu obyvatelstvu, které považuje za své? Nikdy nebudeme souhlasit s touto „blanche card na vraždu“, kterou tzv. certifikovaným „spřáteleným režimům“ vydávají některé metropole.

Lidé žijící v konfliktních regionech na postsovětském území zůstali ne vlastní vinou v „šedé zóně“, nezřídka se přitom ani nestali občany států, které vznikly v důsledku rozpadu SSSR. Není jasné, proč ti, kteří tak říkajíc na každém rohu mluví o „odpovědnosti za ochranu“, zapomněli na to, když se věc dotkla částí prostoru bývalého Sovětského svazu, kde státní moc s apelem na suverenitu a územní celistvost začala zabíjet nevinné lidi. V Jižní Osetii se podle nás jednalo o odražení agrese a ochraně našich občanů bezprostředně na hranicích Ruska a ne na Falklandských ostrovech.

Dvojí standardy jsou tím více hnusné, když se jedná o životy lidí: kdo má žít a kdo má zemřít, čí děti mají větší právo na život a čí jsou prostě bezduchou jednotkou geopolitických čachrů. Utrousil snad někdo z ochránců Gruzie alespoň slůvko v souvislosti s téměř každodenní smrtí civilních obyvatel Iráku a Afghánistánu v důsledku akcí koaličních sil v čele s NATO?

Považuji za aktuální navrácení Evropy k jednoduchým, nezpolitizovaným a nezgeopolitizovaným hodnotám.

V postupu Ruska, směřujícího k ochraně práv obyvatelstva Jižní Osetie a Abcházie, z nichž většinu tvoří ruští občané, jsou naplňovány nejen základní požadavky naší ústavy, ale také rostoucí podpora, které se těší v mezinárodním společenství myšlenka osobní bezpečnosti člověka, která vůbec není v rozporu s tradiční koncepcí bezpečnosti státu. Zabíjet lidi, které sám považuješ za spoluobčany, to není tvá vnitřní záležitost. Nemůžeme považovat lidi za jakési „příslušenství“ ať už jakéhokoliv území, které lze libovolně bez souhlasu těchto lidí zahrnovat pod suverenitu toho či jiného státu navzdory porušování stanov OSN, zásad Helsinského závěrečného aktu. Takový přístup by nás vrátil zpět, ačkoliv jsme v dnešní Evropě, do období nevolnictví.

Suverenita, jejímž jediným zdrojem je lid, předpokládá odpovědnost. Především pak odpovědnost vůči vlastním občanům, včetně zajištění jejich práv a svobod. V tom je smysl existence samotného státu: nikoliv člověk pro stát, nýbrž stát pro člověka. V zónách gruzínsko-osetinského a gruzínsko-abcházského konfliktu se rozhodli Saakašvili a ti, kteří stojí v pozadí (bez podpory zvenku by se Saakašvili neudržel ani den), prověřit, nakolik pevná je ruská moc. Spolu s tím nynější gruzínský režim odhalil svou podstatu, když se bombami

rozhodl vnutit Jižní Osetii svůj diktát. Ihned poté, stejný osud byl připravován i pro Abcházii. To jim nevyšlo a nevyjde. Aby byl region ochráněn před recidivou násilí, bude Rusko pokračovat v přijímání opatření k potrestání viníků, k tomu, aby tento režim již nikdy více nemohl působit zlo. Pro začátek je zapotřebí zavést embargo na dodávky zbraní tomuto režimu, pokud jiná moc nepřemění Gruzii na normální stát.

Máme zájem na co nejtěsnější spolupráci s OBSE a OSN s cílem zajistit pevné garance bezpečnosti Jižní Osetie a Abcházie, jak se to předpokládá v šesti zásadách, navržených Dmitrijem Medveděvem a Nicolasem Sarkozym 12.srpna v Moskvě.

Přelomová etapa světového vývoje vyžaduje hluboký, filosofický přístup. Tady se nelze obejít bez poučení z historie, jinak budeme odsouzeni ji opakovat.

Je to důležité, jelikož v Evropě není doposud vytvořen takový systém kolektivní bezpečnosti, který by byl přístupný všem a všem také zajišťoval stejnou bezpečnost. Avšak je potřeba s tím něco dělat. Jinak se všechno v euroatlantických záležitostech bude opakovat. Svědčí o tom i nynější krize. Evropa potřebuje pozitivní, nikoliv negativní program jednání. Pro začátek by nebylo špatné se podívat, zda odpovídají dnešku kdysi vytvořené struktury a mechanismy, nebo je třeba přemýšlet o něčem novém pro výstavbu nové evropské architektury, která by pevně zaručovala nedotknutelnost poválečných hranic, ale současně by také brala v potaz realie 21.století. Mohlo by se tomu říkat „audit“.

Prezident Dmitrij Medveděv navrhl uzavřít smlouvu o evropské bezpečnosti a nastartovat tento proces na celoevropském summitu. Jedná se o vytvoření skutečně všeobecného systému kolektivní bezpečnosti v euroatlantickém regionu s plnou integrací Ruska do ní. V tomto kontextu bude nutno poctivě projednat také problémy vzniklé v souvislosti s krizí CFE, rozmístění prvků globální PRO USA ve Východní Evropě. Při absenci odpovědného mnohostranného dialogu budeme reagovat sami - v souladu se zásadou rozumné dostatečnosti. Národní bezpečnost se nemůže zakládat na čestném slovu, o tom mluvil také prezident Dmitrij Medveděv. Avšak dali bychom přednost kolektivní práci při řešení problémů evropské bezpečnosti, pochopitelně na rovnoprávném a ne na blokovém základě. Naše iniciativy v tomto směru zůstávají v platnosti.

Vztahy Ruska s NATO prožívají dávno očekávaný okamžik pravdy. NATO se samo vydalo na cestu zvyšování sázek. Vzniká dojem, že aliance znovu potřebovala "frontové státy" jako důkaz vlastní nepostradatelnosti v nových podmínkách.

Avšak nejsme to my, kdo zkouší celou nynější architekturu evropské bezpečnosti. Její systémové vady jsou zjevné: je to především natocentrismus, který ze své podstaty odmítá vytvoření skutečně univerzálního mechanismu kolektivní bezpečnosti v euroatlantice.

Jsem přesvědčen, že to v Evropě dobře chápou. Právě Evropa poučena svou historickou zkušeností, Evropa, která přežila národní katastrofy, se přiblížila víc než jiní k tomu, aby přeformulovala smysl své existence ve skutečně globálním, kolektivistickém pojetí, při němž se všechny světové problémy berou za své. Národní egoismus již nefunguje. Nelze připustit

návrat zpět, ať již ve formě populismu, netolerance, nebo islamofobie. Rusko je připraveno ke společnému hledání nových nosných myšlenek, které by přibližovaly naši společnou budoucnost. Nastal čas uposlechnout rady Paula Kennedyho v jeho článku ve Foreign Affairs z května roku 2008 a „přistoupit na intelektuální riziko“.

Co se týče rusko-amerických vztahů, pak jejich pozitivní program obsahuje Koncepci zahraniční politiky Ruska. Všimli jsme si, že během nynější prezidentské kampaně v USA začínají znít zdravé názory, mimo jiné, o nutnosti zachování reálné kontroly nad strategickými útočnými zbraněmi. Jsem přesvědčen, že na takovémto pragmatickém základě, který odráží skutečný stav věci a národní zájmy, nikoliv ideologickou fantazii, lze vybudovat pozitivní program jednání.

Svého času USA odpověděly na intelektuální, vojensko-politické a technologické výzvy tehdejší doby zvolením Johna Kennedyho za prezidenta. Situace se opakuje. Amerika by měla uznat realitu „post amerického světa“ (Fareed Zakaria) a začít se na ni adaptovat. Mohu jen souhlasit s Fjodorem Lukjanovem, jenž v článku v novinách Vědomosti, ze dne 21. července říká, že „následující prezidentské období je zásadně důležité-ukáže, jaká je hloubka krize americké politiky a kolik času bude třeba na její překonání“.

Budeme mít vztahy s jakoukoliv Amerikou. Avšak naši američtí partneři si musí uvědomit, že pozitivní vztahy mezi vedoucími světovými mocnostmi se mohou budovat pouze na základě přísné vzájemnosti a absolutní poctivosti. Při tom působí celý „balík“ a ne jenom jeho některé jednotlivé prvky. Budeme hovořit s Washingtonem, pokud zůstává alespoň nepatrná naděje, že pochopíme jeden druhého a domluvíme se. A nebudeme nic skrývat: chtěli bychom aby se v mezinárodních záležitostech Amerika postavila na cestu přeměn, nikoliv proti nim.

Jestliže k tomu nedojde, pak USA a celý svět čekají složité časy. Pokus žít si ve vlastním „jednopólovém světě“ se příliš protáhl – je to stav nebezpečný pro všechny. Jeho projevy spatřujeme v protiruských provokacích, včetně agrese Tbilisi proti Jižní Osetii.

Jsem přesvědčen, že zdiskreditovaná praxe vydržování států – klientů, nastrčených režimů se nesmí vrátit.

Je zapotřebí času, abychom se ve všem důkladně vyznali a rozhodli, co je důležitější. Mythologie rozdílné, blokové bezpečnosti v epoše globalizace, nebo úspěch protiteroristického a protidrogového boje v Afghánistánu a společná analýza možných globálních důsledků vývoje situace v Pákistánu. Další fragmentace balkánských států nebo solidární úsilí, směřující ke stabilizaci tohoto výbušného regionu.

Myslím si, že dříve, či později dojdeme k názoru o nezbytnosti přehodnocení celého mezinárodního programu jednání s cílem dohody jeho opravdu kolektivní varianty. Není nutno začínat od nuly. Avšak bez radikální revize se nelze obejít, jelikož právě vnucování všem, včetně Ruska, na západě jednostranně namalovaného obrázku rozvoje světa od roku 1992 je základem všech nynějších nedorozumění.

Jedinou přijatelnou cestou vpřed je pragmatická a střízlivá spolupráce bez sebeklamu a iluzí, kterých nás s konečnou platností zbavili naši partneři. Kritériem našich vztahů může být pouze totální vzájemnost.

V chování našich oponentů není těžké rozpoznat snahu, a to na podvědomé úrovni, kompenzovat čímsi nedostatek poslušnosti ze strany Ruska. Nespokojenost s tím vede nevyhnutelně k politice „zadržování“. A to vše nehledě na moudrou radu Josepha Naye o závadnosti politiky vedené z pozice síly v naší době. A navzdory kancléřem Alexandrem Gorčakovem zformulované téze v jeho proslulém oběžníku ze dne 21. srpna 1856 o tom, že taková politika nakonec „vrací Rusku plnou volnost v jeho počínání“, a taktéž navzdory mínění Fjodora Tjutčeva (v jeho nedokončeném traktátu Rusko a Západ) o tom, že „právě nejúhlavnější nepřátelé Ruska nejvíce přispěli k vzestupu jeho velikosti“. To poslední se těžko vyvrátí, pokud si vzpomeneme na to, kdo zahájil války, které skončili vstupem ruských vojsk do Paříže v roce 1814 a do Berlína v roce 1945.

Znovu nám vnucují soupeření prakticky ve stejném regionu, kde půl druhého století zpátky zadržovaly Rusko s heslem Východní otázky. Dneska jsou hesla jiná. Chybějí pouze námořní demonstrace vojenské síly v Baltském moři (v Černém už jsou k vidění). Ale i to je jen otázkou času, vezmeme-li v potaz plány USA o rozmístění svých antiraket na baltickém pobřeží Polska, a k jejich ochraně příslušných systémů nejen na zemi ale i na mořské hladině. Připomenu, že po Krymské válce nedokázala Západní Evropa obnovit svou rovnováhu bez účasti Ruska, a to včetně bojišť 1. světové války.

Proto se nevyhneme základnímu tématu – Rusko a Západ. V podstatě jsme na sobě zažili všechny evropské tragédie XX. století, když tón v evropské politice udávala západní část kontinentu. Nyní po skončení studené války jsou v Euroatlantice možná opravdu kolektivní rozhodnutí, které nejsou myslitelná bez rovnoprávné účasti Ruska.

Problémy historického Západu se nejpálčivěji projevují na druhé straně Atlantiku – především proto, že právě tam se ukázala největší zátěž politiky, založené na instinktech a předsudcích minulosti. Avšak ve světě, který se kardinálně změnil a zglobalizoval, musí všichni přeformulovat svou misi. Toto fakticky provedla Evropa, která ve své většině odmítá americkou sázku na vojenskou sílu. Svoji volbu učinilo také nové Rusko, když ji potvrdilo ve schválené prezidentem Dmitrijem Medveděvem Koncepti zahraniční politiky Ruské federace. Teď jsou na řadě ostatní členové evropské a euroatlantické rodiny.

Aby si někdo v dnešní době mohl dělat nároky na výsadní postavení v mezinárodním systému, musí prokazovat schopnost ke skutečnému vůdcovství při řešení globálních problémů, takových jako globální chudoba, energetická a potravinová bezpečnost nebo změny klimatu. Jak velký je kupříkladu problém neurovnání arabsko-izraelského konfliktu. Jako zástupce jiné civilizace profesor Singapurské státní univerzity Kišor Machbubani píše (v Foreign Affairs, květen/červen 2008), že se „Západ přeměnil z hlavní instance pro řešení globálních problémů v obrovskou překážku pro celý svět“. Právě takový účet budou muset platit ostatnímu světu ti, kdo si činí nárok na právo reprezentovat pozici „celého Západu“.

Náš pohled na současný svět, cíle a úkoly, které si v něm vytýčilo Rusko, jsou jasně formulovány v Konceptu zahraniční politiky, schválené prezidentem Dmitrijem Medveděvem.

Nikdy nebudeme souhlasit s právním nihilismem ve světových záležitostech se vztahem k mezinárodnímu právu, jako k „ohebnému proutku“ a „údělu slabých“, s jakýmkoliv pokusy „jít napříč“ ke škodě mezinárodní zákonnosti, která je ztělesněním morálního základu ve vztazích mezi státy. Skutečně je mezinárodní právo naší ideologií v mezinárodních otázkách. Řečeno slovy Fjodora Tjutčeva, chceme „jednou provždy zakotvit vítězství práva, historické zákonnosti nad revolučním způsobem konání“.

S ukončením studené války vznikly předpoklady k prosazení zásad opravdové svobody v mezinárodním společenství. Zanikly důvody pro blokovou politiku. Vzrostla multivariantnost v chování států na mezinárodním kolbišti. Již nefunguje zavrženíhodný princip – kdo není s námi, je proti nám. Vytváří se podmínky pro multipolární svět, v němž se státy řídí svými od ideologie očištěnými národními zájmy a společným vnímáním zájmů kolektivních. Toto je základ nově vznikajícího, samoregulačního mezinárodního systému.

Nedáme se zavléci do jakékoliv konfrontace. Jestliže naši partneři nebudou připraveni ke společnému postupu, bude Rusko v zájmu ochrany svých národních zájmů nuceno postupovat samostatně, ale vždy na základě mezinárodního práva. Na pevném základě mezinárodního práva, Ústavy a zákonů Ruska budeme chránit životy a čest našich občanů, kdekoliv se nacházejí, podporovat zájmy ruského byznysu, rozvíjet výsadní vztahy s přáteli Ruska v různých regionech.

Někdo si nepřeje, abychom se soustředili na budování, úspěšně řešili úkoly důležité pro náš lid, zaujímali své zákonné místo ve světě. Avšak máme dost trpělivosti, abychom se nedali vyprovokovat. Etapu „soustředění se“ jsme v podstatě již absolvovali. Nyní před námi stojí úkol využití nahromaděného potenciálu v zájmu Ruska, dosažení nové kvality v jeho vnitřním rozvoji, našeho aktivního příspěvku k formování a realizaci mezinárodního programu jednání.

Převzato z aktuálního čísla časopisu **Rusko v globální politice**.